

כדתניא: כתיב בחטאת "כל אשר יגע בבשרה [של החטאת] יקדש" וגו'! שאם בלע בשר חולין או בשר שלמים מבשר החטאת, הרי הוא נעשה קדוש כמוה. וכל דיני אכילת החטאת נוהגים אף בו.

יכול אפילו אם נגעה חתיכת הבשר בחטאת ולא בלעה ממנה, גם כן תקדש כמוה היות וכתוב "יגע"?

תלמוד לומר: "בבשרה" — עד שיבלע ממנה בבשר הנוגע בה. שרק אז "יקדש" להיות כמוה. (1)

שאם חטאת פסולה היא ונאסרה באכילה, אף החתיכה הבולעת ממנה תיפסל, ותצא לבית השריפה.

ואם חטאת כשירה היא, תיאכל החתיכה הבולעת כדין החמור שבה. (2) שאם בשר שלמים היא, יש בה עתה שתי קדושות. האחת קדושת שלמים, והשנית קדושת חטאת. הילכך נותנים בה חומרי חטאת, שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, ולזכרי כהונה, ולפנים מן הקלעים [בתוך מחיצות העזרה].

עקיבא, דדוקא באיסורי נזיר הוא, ולא בכל איסורים שבתורה? והלא מדרבנן נשמע לרבי עקיבא.

וכי מי לא אמרי רבנן, דילפינן מ"משרת" ליתן טעם כעיקר, ומכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה דטעם כעיקר? ונאמר כן לרבי עקיבא נמי, דהא דרשינן "משרת" להיתר מצטרף לאיסור, מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה, לשון הגמ' לכל איסורין שבתורה כולה שההיתר מצטרף להשלים את שיעורם?

אמר ליה רב אשי: ליכא למילף מנזיר לכל התורה שהיתר מצטרף לאיסור.

משום דהוה נזיר וחטאת, שני כתובין הבאין כאחד. שאף בחטאת נאמר דין היתר מצטרף לאיסור. וכל שני כתובין הבאין באחד, אין מלמדין.

ומבאר הגמרא: נזיר, מרבין מ"משרת" שהיתר מצטרף לאיסור, כהא דאמרן לעיל.

חטאת, מאי היא הדרשה שלמדים ממנה? —

להדיא אמרינן, דדוקא היכא דבלע ההיתר מבשר האיסור הרי הוא משלימו.

ויש מתרצים, דאתא קרא למעוטי, שבנגיעה בלבד אין מתקדש בשר ההיתר. דלא נימא דאין צריך כלל לצירוף האיסור. קובץ שיעורים.

ועדיין צריך עיון, דהא איתא בגמרא, ד"יקדש" עשה הוא. ומשמע מזה, דההיתר נאסר מפני שנעשה קדוש. ומגלן דמצטרף אף הבשר שלא בלע. בשמים ראש.

2. ורבינו חננאל גריס "כחמור שבהן". שאם

דגיעולי נכרים אינם חידוש, משום שדוקא קדירה בת יומה נאסרה. והיא אינה פוגמת כלל. וחכמים סוברים, דחידוש הוא, משום דאף בת יומה פגמה. ואסרה תורה בין בת יומה ובין שאינה בת יומה. ורבי מאיר סבר דאינו חידוש. משום דלית ליה כלל היתר ד"אין ראויה לגר", אלא בסרוחה מעיקרא. תוספות.

1. ומכאן הוכיחו תוספות דלא כרש"י [לעיל מג ב], דאף כשההיתר והאיסור אינם מעורבים זה בזה, נמי אמרינן "היתר מצטרף לאיסור". שהרי

הנהו תרי קראי — מיצרך צריכי, ולכן הרי הם מלמדים.

כי רק במקום שהכתוב השני מיותר, הם אינם מלמדים.

כי יסוד הענין ששני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים בנוי על כך כי זה שחזרה וכתבה התורה ענין שהיינו יכולים ללמודו בבנין אב מהכתוב הראשון, מוכיח שאין ללמוד לכל התורה מן הכתוב ההוא, שלכן חזרה התורה וכתבה את הכתוב השני כדי ללמדך שהדין הזה נוהג בשני כתובים האלו בלבד.

אבל אם יש איזו שהיא צריכותא לכתוב השני שוב אין לנו ראייה שאין ללמוד מכאן בבנין אב לכל התורה. ובסמוך יבואר למה איצריך תרוייהו.

ומבאר הגמרא את שיטת רבי עקיבא:

ורבי עקיבא אמר לך: מאי מדוע צריכי תרוייהו קראי?

בשלמא אי כתב רחמנא בחטאת לבדה שהיתר מצטרף לאיסור, לא מצי גמר ללמוד נזיר מינה שאף בו יצטרף היתר לאיסור. משום דחולין מקדשים לא גמרינן, לפי שהקדשים חמורים יותר מחולין.

ואף שאין בחלק שנבלע מבשר החטאת בבשר השלמים כדי שיעור אכילת כזית, מצטרף ומשלים בשר השלמים את השיעור לכזית, ונותן לזה שם אכילה.

ושמע מינה כי "היתר מצטרף לאיסור" בחטאת.⁽³⁾

וכיון שגילתה התורה בחטאת ובנזיר שהיתר מצטרף לאיסור, שמע מינה, שדוקא בשני מקומות אלו בלבד דינא הכי, ולא בכל התורה.

שהרי כיון שיכולנו ללמוד לכל התורה בבנין אב מנזיר, לאיזה צורך חזרה התורה וכתבה חידוש זה אף בחטאת? אלא, ללמדך כי רק בשני אלו נוהג דין היתר מצטרף לאיסור ולא במקומות אחרים.

ומקשינן: **ורבנן**, הלמדים מ"משרת" של נזיר לדין טעם כעיקר, נמי — ניהוי נזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד ללמד דין טעם כעיקר. שהרי "משרת" הכתוב בנזיר בא ליתן טעם כעיקר. ואף מחטאת שמעינן שכל הנוגע בה ובלע מטעמה, נאסר כמוה. והיינו נמי "טעם כעיקר". וכיון שהם שני כתובים, אין הם מלמדין לכל התורה שטעם כעיקר.

ומשנינן: אמרי חכמים בבית המדרש לתרץ:

מהאיסור, ולא שייכא ביה טעמא ד"טעם כעיקר", נמי מצטרף עמו. רש"י בהמשך העמוד. אלא שעדיין צריך ביאור, הלא בהכרח שמעינן מינה ד"טעם כעיקר". שאם לא כן, אין כאן איסור שיצטרף להיתר. אלא שבזבחים צו ב השלים רש"י לבאר, דליכא למישמע מהא ד"טעם כעיקר". משום

נבלעה החטאת בשלמים שנשחטו אתמול, וכבר עבר עליהם יום ולילה, נאכלים עד סוף אותו היום בלבד, כחומר השלמים. ואם נבלעה בשלמים שנשחטו היום, נאכלים לאותו יום ולילה שאחריו בלבד, כחומר החטאת.

3. ואף היכא שלא כל בשר ההיתר בלע

ואפילו אם יאכל חצי כזית פיגול וחצי כזית היתר שאינם מעורבים יחד יתחייב מדין היתר מצטרף לאיסור.

וחולין מקדשים לא גמרינן, (4) ולכן לא גמרינן מחטאת לכל התורה.

וב"משרת" דכתיב גבי נזיר, לא כתיב בה כלל דין "היתר מצטרף לאיסור". אלא בא ליתן טעם כעיקר.

ומבאן אתה למד לכל איסורין שבתורה לדין טעם כעיקר, שהרי אין אלו שני כתובין הבאין כאחד אלא כתוב אחד.

ורבי עקיבא סבר, טעם כעיקר לאו מנזיר ילפינן. אלא מגיעולי נכרים. ואם כן, תרווייהו [נזיר וחטאת] באו להיתר מצטרף לאיסור. הילכך, הוה לחו שני כתובין הבאין כאחד. וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. (5)

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: אלא הא דתניא:

אלא אבל, לכתוב רחמנא בנזיר לבד שהיתר מצטרף לאיסור. ותיתי ותבוא חטאת ותגמור ותלמד מיניה שהיתר מצטרף לאיסור. דהא כל איסורין שבתורה קא גמר מנזיר, וכל שכן חטאת, דקדשים היא.

ומכך שהוצרכה התורה לשנות שוב דין היתר מצטרף לאיסור בחטאת, מוכח כי "משרת" דכתיב בנזיר, אינו נוהג אלא בנזיר ובחטאת בלבד, והם שני כתובים הבאים כאחד ולכן אי אפשר ללמוד מהם.

ורבנן אמרי לך: תרווייהו — מיצרך צריכי.

"כל הנוגע בה יקדש" דכתיב בחטאת, איצטריך ללמדנו דין היתר מצטרף לאיסור. ובאופן שאין לחייב בו משום "טעם כעיקר".

וכגון שלא נבלע טעם החטאת בכל הכזית של הבשר המותר, אלא רק בחלקו, וכדי לחייבו על אכילת כזית יש לצרף אליו אכילת חלק נוסף מבשר ההיתר שלא נבלע בו מבשר החטאת.

דין "טעם כעיקר", לא היה נחשב הטעם כאיסור כלל. ולא היה נאסר אף בצירוף בשר ההיתר. ואם תאמר, מאי חזית דלענין "היתר מצטרף לאיסור" אמרת, דשני כתובים הבאים כאחד הם. דלמא אתו שני הכתובים למעט טעם כעיקר בכל התורה.

ויש לומר, דמשום דטעם כעיקר חמיר טפי, יותר מסתבר לרבנותו בכל התורה, ולמעט "היתר מצטרף לאיסור". ר"ן.

5. ורבנן דרבי אליעזר הפוטרים תערוכת חמץ ממלקות, ולית להו "טעם כעיקר", דרשי "משרת" להיתר מצטרף לאיסור, כרבי עקיבא. ומגיעולי נכרים לא דרשי "טעם כעיקר", משום

דאפשר להעמיד את הפסוק, באופן שהתיך שומן חטאת וסך ממנו צלי של שלמים, ונבלע בו. שאין זה טעם, אלא ממשו של איסור הוא. קהלות יעקב.

4. ובנזיר לזו ב משמע, דלחכמים, נזיר וחטאת אתו תרווייהו ל"טעם כעיקר". דאי אשמועינן בחטאת, לא ילפינן מינה, משום דחולין מקדשים לא גמרינן. ואי אשמועינן בנזיר, הוה אמינא דשאני נזיר דחמיר איסוריה. שהרי אף חרצן נאסר לו. תוספות.

וכן משמע מחולין צח ב, דאף מחטאת ילפינן "טעם כעיקר".

וצריך לומר דתרווייהו ילפינן מינה. שאם לא

אחר זה בכדי אכילת פרס.

מתניתין:

בצק של חמץ שהוא דבוק בתוך סידקי העריבה [קערה], אם יש בו כזית במקום אחד, הרי הוא חייב לבער⁶ אותו לפני פסח.

ואם לאו — אלא אותו כזית בצק מפוזר בכמה מקומות בעריבה — הרי הוא בטל במיעוטו, ואינו חייב בכיעור.

וכן לענין הטומאה. אם היתה עריבה שדבק בה בצק, אם הוא מקפיד עליו, ובדעתו ליטלו משם, הרי הוא חוצץ. ואם הוא רוצה בקיומו, שבדעתו להשאירו שם בקביעות, הרי הוא נחשב כגוף העריבה עצמה, ואינו חוצץ.

ובגמרא יבואר מהו "וכן" ומהו ענין החציצה.

כתיב בנזיר "מכל אשר יעשה מגפן היין, מחרצנים ועד זג לא יאכל".

ומזה שכלל הכתוב חרצנים עם זג באכילה אחת, לימד בכך על איסורי נזיר, שהם מצטרפים זה עם זה לשיעור כזית.

שאם אכל חצי כזית מחרצן יחד עם חצי כזית זג, הרי הוא לוקה משום "לא יאכל".

ולפי אמור, אמאי איצטרך קרא להכי?

השתא, לרבי עקיבא, איסור והיתר מצטרפין זה עם זה לשיעור כזית. וכי באיסור ואיסור מיבעי צריך הכתוב לומר שמצטרפין?!

אמר ליה רב כהנא: איסור והיתר מצטרפין להשלמת שיעור כזית, דוקא היכא שאכלן בבת אחת.

אבל קרא ד"מחרצנים ועד זג" אתא ללמד, דחצי כזית איסור זה וחצי כזית מאיסור אחר מצטרפין לכזית, אפילו אם אכלן בזה

איסור. ואם כן, היה הכותח צריך להיארס אף כשאין בו כזית בכדי אכילת פרס. רבי עקיבא איגר.

6. ומדקתני "חייב לבער", משמע שעוברים עליו מדאורייתא. ואף בפחות מכזית עוברים מן התורה ב"בל יראה". משום דדמי לאיסור חמץ באכילה, שאף חצי שיעור אסור בו מן התורה. מהר"ם חלאווה.

מיהו, כתב בסוף דבריו, דאפשר ד"עובר" דקתני בברייתא לקמן, קאי על החמץ. כלומר, מתבער מן העולם.

ויעוין לעיל מב א הערה 12, בשיטות הפוסקים בענין זה.

דחידוש הוא, כרבנן דרבי עקיבא. ונמצא דאין להם מקור ל"טעם כעיקר". רש"י.

ותמה הפרי חדש בדבריו. דאי לית להו לחכמים "טעם עיקר", מאי פריך לעיל [מד א] אב"י, "אי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, אמאי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר"? והלא שיטת רש"י, דכל שנימוח האיסור חשיב כ"טעמו ולא ממשו", אף כשיש בו כזית בכדי אכילת פרס. ואם טעם כעיקר לאו דאורייתא, אף כותח בכלל זה.

ולא קשה מידי, דלעולם כותח יש בו פירווי חמץ, וממשות נינהו. אלא שהוכרח לרש"י דטעם לאו כעיקר לחכמים, משום דלשיטתיה אויל. דטעם כעיקר גורם שההיתר נהפך להיות

גמרא:

שנינו במתניתין: אם יש כזית במקום אחד חייב לבער.

אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו כן, אלא כשנמצא אותו הבצק במקום שאין עשוי הבצק לחזק את דפנות העריבה. שאין הוא זקוק להיות שם כדי למנוע את נזילת המים הניתנים בבצק שבעריבה. וכגון שהיה הבצק נתון בחלק העליון של דפנותיה, שאין מגיעים לשם המים שיוצקים בה.

וכיון שאין שם צורך לסתום את הסדקים בבצק זה, אין הוא בטל לעריבה. הלכך גם בהיותו שם עדיין שם חמץ עליו, והרי הוא חייב בביעור.

אבל אם נמצא הכזית בצק במקום שעשויין לחזק את דפנותיה⁽⁷⁾, כגון בסדקים שבתחתית העריבה, במקום יציקת המים, ששמים אותו בין הסדקים כדי למנוע את נזילתם החוצה, ואי אפשר להשתמש בעריבה בלא סתימה זו — אינו חייב לבער. כי היות והבצק הוא צורך העריבה, מסתמא ביטלו אותו הבעלים לגביה. והרי הוא כעץ בעלמא, ואין בו תורת חמץ.

ודייקנן מכך שהעמיד שמואל למתניתין במקום שאין עשוי לחזק:

מכלל דבריו אתה למד, דאם יש בו פחות מכזית במקום אחד, אפילו במקום שאין הבצק עשוי לחזק, נמי אין חייב לבער!

וכדקתני במתניתין "ואם לאו — בטל במיעוטו". ואף על גב שיש כמה חצאי כזיתים המפוזרים בכמה מקומות שבעריבה, כיון שאינם במקום אחד לא חשיבי, ומבטלים אותם הבעלים לעריבה.

איכא דמתני לה להא דשמואל אהא דקתני סיפא: ואם לאו [שאין בו כזית במקום אחד] — **בטל במיעוטו!**

ועל כך **אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו כן, אלא במקום שהבצק עשוי לחזק, וכגון בתחתית העריבה, ששם הוא בטל אליה. אבל במקום שאין עשוי לחזק, כגון בגובה הדפנות, הרי הוא חייב לבער, דכיון שאין לעריבה צורך בו, אינו בטל לגביה.**

ודייקנן: מדמוקי שמואל למתניתין במקום שעשוי לחזק, **מכלל, דאם יש בו כזית במקום אחד, אפילו במקום העשוי לחזק — חייב לבער!** ואף על גב דבמקום זה ודאי דעתו לבטל את החמץ, מכל מקום, כיון דיש בו כזית, הרי הוא חשוב. ואינו בטל לעריבה.

תניא כלישנא קמא. ותניא כלישנא בתרא.

תניא כלישנא קמא: בצק שבסידקי עריבה — אם הוא במקום העשוי לחזק, הרי הוא בטל לעריבה. לפיכך, אינו חוצץ מפני הטבילה. וכן אינו עובר עליו בפסח.

ואם הוא במקום שאין עשוי לחזק, אינו בטל לעריבה. לפיכך, הרי הוא חוצץ מפני הטבילה. וכן עובר עליו בפסח.

הוא בטל שם. וכן פירשו התוספות. ויעוין בעמוד ב בביאור שיטתם בהרחבה.

7. רש"י. ורבינו חננאל פירש, ד"עשוי לחזק" לא קאי על המים, אלא על העריבה. שאם ניתן הבצק בסדק רחב ומפולש הצריך חיזוק, הרי

במקום העשוי לחזק, לעולם הוא בטל לכלי. ולא נאמר החילוק שבין כזית לפחות בכזית, אלא במקום שאינו עשוי לחזק. ואילו לפי ברייתא בתרייתא כל שהוא במקום שאינו עשוי לחזק, לעולם אינו בטל לכלי.

אמר רב הונא: סמי [מחק] ברייתא קמייתא, שהיא קילתא [מקילה ומתירה לעולם במקום העשוי לחזק], היות ויש לדחותה מקמי מלפני ברייתא בתרייתא, שהיא חמירתא [מחמירה ואוסרת לעולם במקום שאין עשוי לחזק].

ובתרייתא עיקר.

רב יוסף אמר: וכי תנאי שקלת להו מעלמא? וכי בידך לומר שנדחים דברי התנאים בברייתא האחת מפני חברתה?!

והא ודאי שתיהן נשנו בבית המדרש, ואין למחוק אף אחת מהן. אלא פלוגתא דתנאי היא במקום אחר.

דתניא: הפת שעופשה ונפסלה מאכילת אדם, חייב לבער אותה בפסח מפני שראוי לשוחקה, ולהמנע [לחמץ] בה כמה עיסות אחרות. והרי היא כ"שאור" שאסרתו תורה באכילה כחמץ⁽¹⁾, על אף שאינו ראוי

במה דברים אמורים, בשיש בו כזית במקום אחד. אבל אין בו במקום אחד אלא פחות מכזית⁽⁸⁾ אפילו אם הוא במקום שאין עשוי לחזק, הרי הוא בטל לכלי. ואינו חוצץ עליו. שאם נטמאה העריבה, ובא להטבילה, אין הבצק חוצץ בינה לבין מי המקוה. ושפיר עלתה לה טבילה, בעוד הבצק דבוק בה.

וכן אינו עובר עליו בפסח.

ותניא כלישנא בתרא: בצק שבסודקי עריבה — במקום העשוי לחזק, הרי הוא בטל לכלי. ואינו חוצץ בטבילה. ואינו עובר עליו בפסח.

מה-ב ואם הוא במקום שאין עשוי לחזק, אינו בטל לכלי. אלא הוא חוצץ בטבילה. ועובר עליו בפסח.

במה דברים אמורים, בפחות מכזית. שאם אין בו כזית במקום אחד, הרי הוא בטל לכלי במקום העשוי לחזק.

אבל ביש בו כזית במקום אחד, לעולם אינו בטל לכלי. ואפילו במקום העשוי לחזק, הרי הוא חוצץ, ועובר עליו בפסח.

ותמהינן: קשיין שתי ברייתות אלו, וסתרן אהדרי. שהרי לפי ברייתא קמייתא כל שהוא

1. ואם תאמר, אמאי צריכה בעיור? והלא כיון שאינה ראויה לאכילה, קרינן בה "נבילה שאינה ראויה לגר". והיתר הוא בכל איסורי התורה. ויש לומר, דהכא שאני. מפני שראויה היא לחמץ עמה עיסות אחרות דינה כ"שאור", שאסרתו תורה אף על פי שאינו ראוי לאכילה. ר"ן.

ויעוין במקור חיים [סימן תמב סק"ב], שהבין בתירוץ הר"ן, דמשום שראויה היא לחמץ בה עיסות אחרות, שפיר קרינן בה "ראויה

8. והבינו התוספות בדעת רש"י, דאיירי באופן שאין בכל הבצק שבערבה כי אם פחות מכזית. ותמהו עליו מהגמרא לקמן, דמשמע דאין עוברים על פחות מכזית [יעוין עמוד ב הערה 9]. אך כבר כתב רבינו פרץ בשם רבי יחיאל מפריש, דלא כן היא דעת רש"י. אלא איירי בדאיכא כזית, אלא שהוא מפוזר בכמה מקומות. ואין במקום אחד כזית. ואם אינו בטל לעריבה, הרי הוא מצטרף לכזית. וכן הוא בירושלמי, "הכלי מצרף, והבית אינו מצרף".